

THIMÁR ATTILA

Jász Attila: el

Kortárs, 2016

THIMÁR ATTILA (1969) Budapest

Szürkésbarna, pasztellszínű kötet. A föld színe. Borítóján fűcsomók, szikkadt agyagon apró nyomok. Magunkkal hordozható könyv, zsebre tehető: mindennapra való. Jász Attila új verseskötete nem tola-kodó, nem agresszív, mégis közel lép az olvasóhoz, társa szeretne lenni. Nyugodt barát, elkísér minket hétköznapi utunkon, csöndesen várakozva figyel, és néha elmormolja, hogy ő mit gondol az életről. Az egyes ciklusokat barnás tónusú grafikák választják el: néhány elhullott ág, fűszálak – mind Kurucz István Ádám munkái.

Különösen tetszett kötet a tipográfiája. A versek tördelése, elrendezése és az a kifinomult megoldás, hogy két ciklusban (*nyomolvasgatás; emléknymokeresés*) a verseket úgy tudjuk olvasni, ha a könyvet elforgatjuk kilencven fokkal, mert itt a szövegirány eltér a megszokottól. Ez a tipográfiai ötlet nem újdonságot hajhászó kiadói fogás, hanem ösztönöz arra, hogy mi, olvasók is kimozduljunk megszokott pozíciónkból, kezeljük rugalmasan korábbi tapasztalatainkat. A lapokon keresztben olvasható verssorok formailag is alátámasztják a lírai mozgás irányát, a fekvő alakú kötet így tartva hosszú jegyzetömbnek vagy akár lelógó papírtekercsnek tűnik. Az említett két ciklus a nyomok felkutatásával az elmélyedés, a befelé-lefelé haladás sorozata, éppen ezért egyre mélyebbre és mélyebbre tudjuk olvasni magunkat.

Már az eddig elősoroltakból is látszik, hogy Jász Attila új könyve a nagyon erősen megkomponált verseskötetek közé tartozik. Minden művészeti területen szeretem az erős kompozíciót, de verseskötetknél különösen, ugyanis éppen a szövegek verbális linearitásához képest tud új, térbeli és ezzel több irányba mutató jelentéssíkokat adni a szerkezet. A versek ciklusokba szervezése, a ciklusok keretes, illetve körkörös építkezése, a versek fordított számozása (az első az 50., az utolsó az 1.) mind egymást erősítő szerkezeti elemek, amelyek egy előre megfontolt cél felé visznek bennünket. Ez az irány egy rugalmas és nyitott magatartás kialakítása az olvasóban. Térjünk el a megszokott ösvénytől, és próbáljunk új utakat taposni a rengetegben.

Az új verseskötetet nem lehet vidámnak nevezni, igaz, azt sem mondhatjuk rá, hogy szomorú vagy

kétségbeesetten tragikus. Éppen e kettőn túli bölcs belátás, a költői én élettapasztalatainak szép sorba rendezése, a világban az emberen túli rend és béke megtalálása a fő gondolati és érzelmi mozgatóereje a verseknek. Annak a felmutatása, hogy nem az „én” a fontos (pedig a lírában ez igen sokszor központi szervezőereje a versnek), hanem mindazok a változások, amelyek körülveszik. Az én szinte elhanyagolhatóvá válik, lassan visszahúzódik, igyekszik feloldódni a világban. Ezzel együtt Jász költészete nem olyan típusú objektív poétika, amely cselekvő alany nélkül mintegy sorra veszi és egymás mellé állítja az érzékelhető képeket. Az én, az egyes szám első személyű alany (néha többes szám első személyű) mindig ott áll, mindig jelen van, de tapasztalataiból csak azokat osztja meg velünk, amelyekben éppen nem személyessége, érzelmei fontosak, hanem az attól függetlenül létező világ. Ebben a világban mint tükörben tudja meglátni magát, azokban a természeti képekben, eseményekben, észleletekben, amelyek körülveszik – „Én csak egy tükör vagyok, / a szeretet irányít, előhív / téged, amikor hiányzol, / akkor élek, életre kelek,” (13. [és]); „A víztükörben / felhődarab sodródik / A túlsó felé” (4. [történet]).

Az eddigiekből is látszik, erősen gondolati, reflexív a kötet, ám mindezeket túl hatásos válasz arra a kérdésre (illetve manapság inkább állításra), hogy a nyelv megelőlegezi-e a gondolkodást. Az ént háttérbe szorító, a világot még a nyelv előtti megtapasztalásban megragadni próbáló út az, amit Jász Attila türelmesen, körültekintően bejár. Megragadni az észleleteket, a tájat, a napszakokat, az érzéseket, mielőtt még verbális ketreceinkbe zárjuk azokat. Ezt mutatják a zárójelbe tett verscímek, amelyek a tipográfiával jelzett felfüggesztett voltukban is domináns szerepűek a versekben. Egyrészt kijelölik az életnek azon tárgyait, eseményeit, mozzanatait, amik fontosak – pl. (*csönd*), (*lomb*), (*műút*), (*fénykép*), (*energia*), (*áldozat*), (*szerelem*), (*hiány*), (*felejtés*), (*szertartás*), (*születés*). Másrészt a hozzájuk kapcsolódó verstesteknek – szinte klasszicista módon – irányítói, meghatározói lesznek, de maga a verstest éppen jelentésük transzformációját, módosítását, elbizonytalanítását végzi el.

A könyv a láncra fűzött emlékezetedarabkák elősorolásával egy egész történetet mesél el, lírai biográfiát, amelynek előrehaladásával érdekes módon éppen az „időben” visszafelé jutunk el a gyökerek, a kiindulópont megtalálásához. Ez az utolsó vers, az 1. számú, a *(születés)*. Az egymással ellentétes irányba ható idősíkok miatt gondolhatjuk ezt újjászületésnek is, s ez esetben a könyv az ezt megelőző beavatási szertartás leírása.

A beavatás e kötet esetében több mindent jelent egyszerre. Egyrészt az élet megértését, újrafeldolgozását, ezt egy biografikus olvasat erősítheti, hiszen a szerző éppen az idén ötvenéves, a versek számozása 50-tól halad az 1-ig, ilyenformán a szekvencia az élet újraértelmezése, feldolgozása. A beavatást jelzik azok a cikluscímek, amelyek a visszaemlékezés, az emlékek megtalálása és továbbhagyományozása irányába mutatnak (*nyomolvasgatás, emléknymkeresés*). Ugyanezt erősíti még a sűrűn előforduló egyes szám második személyű megszólítás a versekben. Lehet a társ vagy akár az utód, gyermek megszólítása, de sokkal inkább a lírában önmegszólító verstípusnak (Németh G. Béla) elnevezett poétikai módszerrel találkozunk itt, amelyben az egyes szám második személyű megszólított a lírai megszólalót jelenti. A poétikai önmegszólítás feltételezése már csak azért sem idegen Jász Attila alkotói világától, mert többször él prózai műveiben e nagyon izgalmas alkotói fogással. Önmagunk megszólítása, megtalálása szintén a beavatás szükségszerű vele-

járója, s a könyv egy ilyen utat, lehetőséget kínál fel az olvasó számára is.

Írtam már a tipográfia ötletességéről, illetve arról, hogy ezek a megoldások átformálják a hagyományt, kimozdítanak minket szokott olvasói pozícióinkból. Nekem legjobban a haiku tipográfiája tetszett, amely lépcsőzetes tördelésével a vízcseppek vagy a kromatikus skála legördüléséhez hasonlít. Vagy akár az egyre táguló hullámkörök szekvenciájához, amelyet a folyóparton kacszázaskor, a kavicsok vízen ugráltatásakor látunk. Nem véletlen, hogy a *kavicshajigálás* ciklusok (kettő van belőlük) darabjai mind ebben a formában készültek. A haiku lépcsőzetes formája új nézőpontot ad a versnek, mert formájuk segítségével éppen az időbeli meghosszabbítást, kiterjesztést és variabilitást teszi fő jellemzőjévé a kis költeményeknek. Míg az eredeti keleti műfajban a pillanatra koncentrálo jelentéstartalom sűrítése volt a fő összetartó erő, addig Jásznál éppen a pillanatok, apró világdarabok elmozdulása, odébb csúszása, elváltozása (elkülönböződése?), időbeli alakulása lesz az: „Őszi faárnyék / a fűvön szétszóródva, / fújja már a szél. // Faárnyék ősszel / szétszóródva a fűvön, / már fújja, a szél. // Őszi faárnyék / szétszóródva a fűvön, / a szél fújja szét” (43 [avar]).

Jász Attila új kötete izgalmas utazás a befogadó számára sok kihívással és nagyon mély élményekkel. Nem az indulás, hanem inkább a megérkezés műve. Fontos könyv.

UDVARDY ZOLTÁN (1964) Budapest

UDVARDY ZOLTÁN

Albert Gábor: Jóslás és mementó

Pont, 2015

„Erkölc és kultúra nélkül cselekvőképtelen az ország” – erre a sarokkőre építhető fel az a gondolatmenet, amely összefogja Albert Gábor legújabb esszékötetét. A fűgyszerűen egymásra épülő írások a múlt század elejétől a rendszerváltást követő időszakig villantanak fel arccokat, képeket, jelenségeket. Ravasz Lászlótól Bibón át a nyitott társadalmat hirdető Karl Raimund Popperig, a reneszánsz emberének útkeresésétől a globalizált, nyitott társadalom korszakáig. A kötetben nyomon követhetjük a szerző gondolkodói, etikusi életpályáját. Írásai a

protestáns etika szemszögén át kísérelnek meg válaszokat, alternatívákat megfogalmazni a kor kihívásaira, felidézve az európai és benne a magyar polgárság múlt századi elbizonytalanodását, talajvesztését.

A szerző leírja: már a „diadalmas reneszánsz” emberének – miután megérte a szabadság mámorát – azzal kellett szembesülnie, hogy az eget ellopták a tenger felől, és csillagok nélkül kell hajózni (*A magyarság és a kálvinizmus*). A mérték, az abszolútum megszűnésével ugyanis minden relatívá